

La Cortesia

«Już się zmierzcha»

utwory z czasów Złotego Wieku

Joanna Sobowiec-Jamioł : sopran

Wanda Kozyra : lutnia renesansowa

«Już się zmierzcha»

Ucieszna moja śpiewaczko, Safo słowieńska,
Na którą nie tylko moja częśćka ziemieńska,
Ale i lutnia dziedzicznym prawem spaść miała;
Teś nadzieję już po sobie okazowała,
Nowe piosnki sobie tworząc, nie zamykając
Ustek nigdy, ale cały dzień prześpiewając,

Tak pisał Jan Kochanowski w trenie VI używając, jak wszyscy poeci Odrodzenia, lutni jako symbolu poezji i natchnienia poetycznego jednocześnie ściśle powiązanego z pieśnią. Technika gry na lutni rozwinęła się na początku XVI-ego wieku we Włoszech i wraz z kulturą Odrodzenia kunszt włoskich wirtuozów rozprzestrzenił się po Europie. Utwory polskich lutnistów z tego okresu zachowały się w wielu drukach i rękopisach i utwory te potwierdzają wirtuozerię i wysoki poziom lutnistów pracujących w Polsce.

Pracując od lat nad repertuarem pieśni renesansowej, a w szczególności na głos i lutnię, byłam bardzo zdziwiona małą ilością druków i rękopisów zachowanych w kulturze polskiej. Są to bardzo małe zbiory w porównaniu z pieśnią włoską, francuską i również angielską z końca XVI-ego wieku. Świeckich utworów z tego okresu zachowało się jeszcze mniej. Przeważają pieśni okolicznościowe których przykładem są w naszym programie *Pieśń o śmierci Króla jego miłości starego Sigmunda pierwszego*, *Pieśń o posiedzeniu o o zniewoleniu żalonym Ziemi węgierskiej* i *Napis nad grobem zacnej królowej Barbary Radziwiłłówny*. Każda z nich posiada kilkadziesiąt zwrotek z których, nie mając najwyraźniej staropolskiej cierpliwości, wykonujemy tylko kilka. Pieśni te zostały zachowane w tak zwanym Kancjonał Zamojskim, zbiorze osobno drukowanych utworów. Obejmuje obecnie 58 unikatowych druków, które wyszły w latach 1558-1561 z oficyny Mateusza Siebeneichera w Krakowie. Wśród autorów tekstów pojawiają się najwybitniejsi poeci polskiego renesansu tacy jak Mikołaj Rej, Jan Kochanowski lub Andrzej Trzcieski. Kancjonał Zamojski jest również dokumentem prądów reformacyjnych w ówczesnej sztuce stad obecność w nim psalmów (Psalm Laudate dominum omnes gentes : Alleluja chwalcie pana, Waclawa z Szamotoł).

Staropolskie utwory o tematyce miłosnej są też, w przeciwieństwie do repertuaru włoskiego czy francuskiego, niezmiernie rzadkie. Przykłady zawarte w tym programie pochodzą z rękopisu z początków XVII-ego wieku odkrytego 1962 roku przez muzykologa Jerzego Gołosa.

W tym roku wyjątkowo dodałyśmy do tego programu dwie pieśni w języku hiszpańskim i angielskim. Pragnęłyśmy w ten sposób uczcić pamięć dwóch wspaniałych pisarzy, Miguela Cervantesa i Williama Shakespeare'a, tak ważnych dla kultury europejskiej, a których obchodzimy rocznicę śmierci w tym roku.*

Wanda Kozyra

*Miguel Cervantes : zmarł w kwietniu 1616, Shakespeare w kwietniu lub maju 1616.

Artyści

Joanna Sobowiec-Jamioł : sopran

Od 2011 roku współtworzy zespół Les Femmes specjalizujący się w autorskich, kameralnych spektaklach muzyki operowej. Prowadzi gdański chór Laudate Dominum, współpracuje z lutnistką Wandą Kozyrą wykonując pieśni polskiego renesansu oraz z Michałem Jacaszkiem – kompozytorem muzyki filmowej.

Kształciła się w Akademii Muzycznej w Bydgoszczy w klasie dyrygentury chóralnej prof. Janusza Staneckiego oraz w Akademii Muzycznej w Gdańsku na wydziale wokalnno-aktorskim w klasie prof. Dr hab. Dariusza Paradowskiego. Debiutowała rolą Bastienne w akademickim spektaklu „Bastien und Bastienne” W. A. Mozarta.

Uwielbia nieokiełznany polski krajobraz – dzikie łąki, wysokie trawy, lasy – jak z poezji Bolesława Leśmiana. Do najbliższych realizacji swoich marzeń włącza balet-rodem z teatru Piny Bausch, malarstwo, fotografię i grę na trąbce.

Obecnie mieszka w Pruszczu Gdańskim, jest mamą trojga dzieci.

Wanda Kozyra : lutnia renesansowa

Urodzona w Gdańsku, Wanda Kozyra pochodzi z rodziny o tradycjach artystycznych (sztuki piękne, muzyka). Specjalizuje się w muzyce dawnej w Wyższym Państwowym Konserwatorium Muzyki i Tańca w Lyonie (Francja), następnie odbyła studia podyplomowe w klasie lutni u Rolfa Lislevanda w Staatliche Schule für Musik (Trossingen). Interesuje się teatrem muzycznym, tańcem renesansowym i barokowym i brała udział jako lutnistka w teatralnych spektaklach muzycznych. Występowała z wieloma zespołami muzyki dawnej, aktualnie pracuje z L'ensemble Baroque de Toulouse, a zespołem Conversation Baroque i z Académie De Concerts de Lyon. Współpracowała także także z polskim zespołem „Silva Rerum” z którym nagrała płytę „7 ptaków”. W 2000 roku stworzyła stowarzyszenie La Cortesia, które zajmuje się twórczością wokół muzyki dawnej.

Wanda Kozyra prowadzi klasę lutni na wydziale muzyki dawnej Regionalnego Konserwatorium w Lyonie i w konserwatorium Valence-Romans (Francja).

Program

- Wacław z Szamotuł, (słowa : Mikołaj Rej)
Psalm Laudate dominum omnes gentes : Alleluja chwalcie pana
(Kancjonał zamojski, Mateusz Siebeneicher, Kraków, 1558)
- Diomedes Cato
Praeludium (Thesaurus Harmonicus, Jean-Baptiste Bésard, Köln 1603)
- Mateo Flecha el Joven
„Ay que vino en tierra estrana” (Il primo libro de madrigali, Wenecja, 1568)
- Anonim *Folias* (Manuscrito Barbarino, c. 1580-1610, Biblioteka Jagiellońska MS. MUS. 40032)
- Anonim *Cypryjskie gościeta* (rękopis z 1630 roku, 3044 Biblioteka Narodowa, Warszawa)
- Mikołaj Gomółka, (słowa: Jan Kochanowski)
Psalm Voce mea ad dominum clamavi : Pana ja wzywać będę
(Melodie na psalterz polski przez Mikołaja Gomółkę uczynione, Kraków, Łazarz Andrysowic, 1580)
- Mr Jacques Pollonois (Jacobus Reys)
Courante (Delitiae Musicae, Joachim Van den Hove, Utrecht, 1612)
- Thomas Morley
„It was a lover and his lass” (The First Booke of Ayres, London, 1600)
- Anonim *„Śmiertelne gwiazdy”* (rękopis z 1630 roku, MS 3044 Biblioteka Narodowa, Warszawa)
- Diomedes Cato (1555-1628)
Favorito (Delitiae Musicae, Joachim Van den Hove, Utrecht, 1612)
- Anonim (słowa : Stanisław Kleryka-Gąsiorek ?, Andrzej Trzcieski ?)
Pieśń o śmierci Króla jego miłości starego Sigmunda pierwszego
(Kancjonał zamojski, Mateusz Siebeneicher, Kraków, 1558)
- Anonim (słowa : Stanisław Kleryka-Gąsiorek)
Pieśń o posiedzeniu o o zniewoleniu żalonym Ziemi węgierskiej
(Kancjonał zamojski, Mateusz Siebeneicher, Kraków, 1558)
- Anonim *„Jeszcze słońce”* (rękopis XVII-sty wiek, Biblioteka Jagiellońska MS. MUS. 10002)
- Anonim *Dobry taniec polski* (Tabulatura organowa, Christian Loeffelholtz, 1585)
- Anonim, (słowa : Stanisław Kleryka-Gąsiorek ?)
Napis nad grobem zacnej królowej Barbary Radziwiłłówny
(Kancjonał zamojski, Mateusz Siebeneicher, Kraków, 1558)
- Wojciech Długoraj
Fantasia (Thesaurus Harmonicus, Jean-Baptiste Bésard, Köln 1603)
- Wacław z Szamotuł
Modlitwa, gdy dziatki spać idą : „Już się zmierzcha...”
(Pierwodruk zaginiony : Jan Seklucjan, Pieśni chrześcijańskie dawniejsze i nowe, Królewiec, 1559, Facsimile Kazimierzy Przyborowskiej, 1880)

Who is who...

Źródła : Wikipedia i *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*

Wacław z Szamotuł (po 1520-c.1560)

polski kompozytor i poeta, uważany za jednego z najwybitniejszych polskich kompozytorów epoki odrodzenia. Uczył się początkowo w Collegium Lubranscianum w Poznaniu, a od 1538 studiował na Akademii Krakowskiej. Między 1545 a 1547 pełnił funkcję sekretarza u kasztelana trockiego Hieronima Chodkiewicza, a od 1547 1555 roku był zatrudniony jako *compositor cantus* króla Zygmunta Augusta w Krakowie. Ok. 1550 zbliżył się do środowisk protestanckich, nawiązując przyjaźń z kompozytorem Cyprianem Bazylikiem oraz poetą Andrzejem Trzebieski. Od listopada 1555 prawdopodobnie do śmierci pracował w wileńskiej kapeli dworskiej księcia Mikołaja Radziwiłła. Zmarł około 1560.

Do naszych czasów przetrwało tylko kilka jego utworów: trzy łacińskie motety, 4 polskie pieśni, 4 polskie psalmy (wszystkie czterogłosowe) oraz kilka utworów jednogłosowych.

Diomedes Cato (1555-1628)

Polski kompozytor i lutnista pochodzenia włoskiego, który całe twórcze życie spędził w na dworze króla Zygmunta III Wazy. Był synem, pochodzącego z Mediolanu Costantino Cato, protestanta zmuszonego do ucieczki z rodzinnego kraju przed Inkwizycją i osiadłego w Krakowie.

Komponował muzykę wokalną, na viola da gamba i klawesyn, ale najbardziej jest znany jako kompozytor utworów na lutnię. Jan Kostka był jego protektorem i Diomedes Cato skomponował muzykę na uroczystość ślubną Kostki w 1591 roku.

Został pochowany w 1628 roku na przykościelnym cmentarzu św. Mikołaja w Gdańsku.

Mateo Flecha el Joven (młody) (c.1530-1604)

Kompozytor, kuzyn Mateo Flecha Starego

W 1543 roku, jako śpiewak, w wieku trzynastu lat, zaczął służyć na dworze infantek Marii i Joanny, córek Karola V, i prawdopodobnie szkolił się pod kierunkiem wuja, i innych wielkich mistrzów takich jak Antonio de Cabezón, Francisco Soto de Langa i Bartolomé de Escobedo. Złożył śluby zakonne w 1552, potem wyjechał do Rzymu i został kapelanem Marii która poślubiła **Maksymiliana II Habsburga**. W 1548 wszedł w skład kapeli cesarskiej w Wiedniu. W 1579 Flecha został opatem Tihany na Węgrzech potem w La Portella.

Komponował madrygały co było rzadkim przykładem w Hiszpanii i utwory religijne o mistrzowsko opanowanym kontrapunkcie.

Mikołaj Gomółka (1535-c.1609)

Polski kompozytor i instrumentalista.

Syn mieszczan sandomierskich, był od 1545 chłopcem-śpiewakiem w gronie paziów króla Zygmunta Augusta. W 1548 rozpoczął naukę muzyki u Jana Klause, grającego na instrumentach dętych drewnianych. Kapelę Zygmunta Augusta opuścił 1563 roku. W czasie pobytu na dworze musiał zetknąć się z takimi kompozytorami jak Wacław z Szamotuł, Marcin Leopolita czy Valentin Bakfark. W 1566 powrócił Gomółka do Sandomierza. Zakupił tam dom i pełnił tam różne funkcje związane z sądownictwem. W czerwcu 1590 lub wcześniej został z kolei muzykiem na krakowskim dworze kanclerza Jana Zamoyskiego, jak też jego syn Michał.

Jego najbardziej znane, wydrukowane za życia i jedyne zachowane do dziś dzieło to „Melodie na psalterz polski”, skomponowane do poetyckiego tłumaczenia psalmów biblijnych, wykonanego przez Jana Kochanowskiego

Jacques le pollonois (Jacobus Reys), (c1550 - c1605)

Polski lutnista i kompozytor. Był wybitnym wirtuozem gry na lutni. W młodości wyjechał na stałe do Francji. Działał głównie w Paryżu, dokąd w 1574 przybył z orszakiem króla Henryka III Walezego z Polski, w 1588 uzyskał tytuł lutnisty królewskiego. Od 1593 prowadził szkołę gry na lutni w Tours. Zmarł w Paryżu.

Thomas Morley (ur. 1557 lub 1558-1602)

Angielski kompozytor, wybitny twórca madrygału angielskiego, organista i teoretyk muzyki. Był uczniem Williama Byrda. Studiował na Uniwersytecie Oksfordzkim, w roku 1588 uzyskał stopień bakałarza. Pracował jako organista w Katedrze św. Pawła w Londynie. W roku 1592 został członkiem kapeli królewskiej. Otrzymał też przywilej na założenie drukarni. W 1597 wydał słynny traktat *A Plaine and Easie Introduction to Practicall Musick*, podręcznik kompozycji i teorii muzycznej.

Wojciech Długoraj (1557 lub 1558 w, zm. po 1619)

Polski kompozytor i lutnista. Od dzieciństwa był na służbie dworu hetmana Samuela Zborowskiego. Jako wirtuoz lutni zyskał sobie duże uznanie. Po skazaniu jego chlebodawcy na banicję za warcholstwo, awanturnictwo i dokonanie zabójstwa, Wojciech Długoraj uciekł z dworu Zborowskich. Złożył śluby zakonne w 1580 u bernardynów w Krakowie. Rok później został jednak usunięty z klasztoru za niewłaściwy tryb życia. Kiedy po wybraniu na króla Polski Stefana Batorego, Zborowski mógł wrócić do kraju, Długoraj przekazał Janowi Zamoyskiemu dokumenty świadczące o udziale Zborowskiego w spisku na życie króla. Samuelowi Zborowskiemu udowodniono przygotowywanie zamachu na władcę, co spowodowało skazanie na karę śmierci i ścięcie Zborowskiego w Krakowie 26 maja 1584. Długoraj przez krótki czas był lutnistą królewskim, ale wkrótce musiał uciekać przed zemstą rodu Zborowskich i wyjechał do Niemiec – resztę życia spędził prawdopodobnie w Lipsku i Wittenberdze. W grze na lutni był uważany za następcę słynnego Valentina Bakfarka.

**Wiesi o posiadzie
niu y o zniwole-
niu zalosnym Ziemie We-
gierskiej / y o pogrozie Bo-
skiej srogiej zlom Krześcija-
nom / przez Widyze Boze
obiawioney.**

**Drukowano
w Krakowie v Mattheuß
Siebeneycherá.**